Test Booklet No.
परीक्षण पुस्तिका सं.

Subject : ECONOMICS
Code : 309 EMR
Medium : English and Marathi

Test Booklet Code
परीक्षण पुस्तिका कोड

D

(Do not open this Test Booklet until you are asked to do so)
(तुम्हाला असे करण्यास सांगितले जात नाही तोपर्यंत ही चाचणी पुस्तिका उघडू नका)

*Time Allowed : **60** minutes* *अनुमत वेळ : **60** मिनिटे*	*Maximum Marks : **200*** *कमाल गुण : **200***	*Total Questions : **50*** *एकूण प्रश्न : **50***	*Number of questions to be answered : **40*** *उत्तर द्यायच्या प्रश्नांची संख्या : **40***

Kindly read the Instructions given on this Page and Back Page carefully before attempting this Question Paper.
या प्रश्नपत्रिकेचा प्रयत्न करण्यापूर्वी कृपया या पृष्ठावर आणि मागील पृष्ठावर दिलेल्या सूचना काळजीपूर्वक वाचा.

Important Instructions for the Candidates :

1. This Test Booklet contains **50** questions printed in English and Marathi. Out of these, the candidate is required to answer any **40** questions. If a candidate answers more than 40 questions, the first 40 answered questions will be considered for evaluation.
2. When you are given the OMR Answer Sheet, fill in your particulars on it carefully with **blue/black** ball point pen only.
3. Use only Blue/Black Ball Point Pen for marking responses.
4. The CODE for this Test Booklet is **D**. Make sure that the CODE printed on the OMR Answer Sheet is the same as that on this Test Booklet. Also ensure that your Test Booklet No. and OMR Answer Sheet No. are exactly the same. In case of discrepancy, the candidate should immediately report the matter to the Invigilator for replacement of both the Test Booklet and the OMR Answer Sheet. No claim in this regard will be entertained after five minutes from the start of the examination.
5. Before attempting the question paper kindly check that this Test Booklet has total **28** pages and OMR Answer Sheet consists of one sheet. At the start of the examination within first five minutes, candidates are advised to ensure that all pages of Test Booklet and OMR Answer Sheet are properly printed and they are not damaged in any manner.
6. Each question has four answer options. Out of these four options choose the **MOST APPROPRIATE OPTION** and darken/blacken the corresponding circle on the OMR Answer Sheet with a Blue/Black Ball Point Pen.
7. Five (5) marks will be given for each correct answer. One (1) mark will be deducted for each incorrect answer. If more than one circle is found darkened/blackened for a question, then it will be considered as an incorrect answer. Unanswered questions will be given no mark.

P.T.O.

उमेदवारांसाठी महत्त्वाच्या सूचना :

1. चाचणी पुस्तिकेत इंग्रजी आणि मराठीमध्ये छापलेले **50** प्रश्न आहेत. यापैकी, उमेदवाराला कोणत्याही **40** प्रश्नांची उत्तरे देणे आवश्यक आहे. उमेदवाराने 40 पेक्षा जास्त प्रश्नांची उत्तरे दिल्यास, पहिल्या 40 प्रश्नांची उत्तरे मूल्यमापनासाठी विचारात घेतली जातील.
2. फक्त OMR उत्तरपत्रिकेत **निळ्या/काळ्या** बॉल पॉइंट पेनने तुमचे तपशील काळजीपूर्वक भरा .
3. प्रतिसाद चिन्हांकित करण्यासाठी फक्त निळा/काळा बॉल पॉइंट पेन वापरा.
4. या चाचणी पुस्तिकेचा **कोड D** आहे . OMR उत्तरपत्रिकेवर मुद्रित केलेला CODE या चाचणी पुस्तिकेवरील **कोड** सारखाच असल्याची खात्री करा. तसेच तुमची चाचणी पुस्तिका क्रमांक आणि OMR उत्तरपत्रिका सारखीच असल्याची खात्री करा. विसंगती आढळल्यास, उमेदवाराने चाचणी पुस्तिका आणि OMR उत्तरपत्रिका या दोन्ही बदलण्यासाठी तत्काळ पर्यवेक्षकाकडे प्रकरणाचा अहवाल द्यावा. परीक्षा सुरू झाल्यापासून पाच मिनिटांनंतर यासंदर्भातील कोणताही दावा मान्य केला जाणार नाही.
5. प्रश्नपत्रिकेचा प्रयत्न करण्यापूर्वी कृपया तपासा की या चाचणी पुस्तिकेत एकूण **28** पृष्ठे आहेत आणि OMR उत्तरपत्रिकेत एक पत्रक आहे. परीक्षेच्या सुरूवातीस पहिल्या पाच मिनिटांत, उमेदवारांना चाचणी पुस्तिकेची आणि OMR उत्तरपत्रिकेची सर्व पाने योग्यरित्या छापली गेली आहेत आणि त्यांची कोणत्याही प्रकारे हानी होणार नाही याची खात्री करण्याचा सल्ला दिला जातो.
6. प्रत्येक प्रश्नाला चार पर्याय आहेत. या चार पर्यायांपैकी **सर्वात योग्य पर्याय** निवडा आणि OMR उत्तरपत्रिकेवरील संबंधित वर्तुळ निळ्या/काळ्या बॉल पॉइंट पेनने गडद/काळे करा.
7. प्रत्येक बरोबर उत्तरासाठी पाच (5) गुण दिले जातील. प्रत्येक चुकीच्या उत्तरासाठी एक (1) गुण वजा केला जाईल. एका प्रश्नासाठी एकापेक्षा जास्त वर्तुळ गडद/काळे केलेले आढळल्यास ते चुकीचे उत्तर मानले जाईल. अनुत्तरीत प्रश्नांना मार्क दिले जाणार नाहीत.

कृ.पृ.प.

Name of the Candidate (in Capital Letters) : _____
उमेदवाराचे नाव (कॅपिटल लेटर्समध्ये) :

Application Number (in figures) : _____
अर्ज क्रमांक (आकृतींमध्ये) :

Roll Number (in figures) : _____
रोल नंबर (आकृतींमध्ये) :

Centre of Examination (in Capital Letters) : _____
परीक्षा केंद्र (कॅपिटल लेटर्समध्ये) :

Candidate's Signature : _____ Invigilator's Signature : _____
उमेदवाराची स्वाक्षरी : निरीक्षकांची स्वाक्षरी :

Facsimile signature stamp of Centre Superintendent : _____
केंद्र अधीक्षकांच्या प्रतिकृती स्वाक्षरीचा शिक्का :

1. _____ is a market where economic agents can freely exchange their endowments with each other.

(1) Market economy

(2) Centrally planned economy

(3) Aggregate demand based economy

(4) Aggregate supply based economy

2. Which of the following are correct statements ?

(A) Marginal Utility is the change in Total Utility due to consumption of one additional unit of commodity.

(B) Two Indifference Curves intersect each other.

(C) Marginal Utility becomes Zero at a level when Total Utility remains constant.

(D) Diminishing Marginal Rate of Substitution does not affect Indifference Curve.

(E) Indifference Curve slopes downwards from left to right.

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (B) and (E) only

(2) (A), (C) and (E) only

(3) (A), (D) and (E) only

(4) (B), (D) and (E) only

3. Match **List-I** with **List-II** :

	List-I (Characteristic)		**List-II (Implication)**
(A)	Equilibrium	(I)	Plans of all the consumers and firms in the market match
(B)	Excess supply	(II)	Demand decreases with an increase in income
(C)	Inferior good	(III)	Supply is greater than market demand
(D)	Price ceiling	(IV)	Imposition of upper limit by government

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (I), (B) - (III), (C) - (II), (D) - (IV)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

SPACE FOR ROUGH WORK

1. _____ बाजारपेठेत आर्थिक मध्यस्थ आपल्या वस्तूंचा एकमेकां बरोबर मुक्तपणे विनिमय करू शकतात.

(1) बाजार अर्थव्यवस्था

(2) केंद्रीय नियोजित अर्थव्यवस्था

(3) एकत्रित मागणीवर आधारित अर्थव्यवस्था

(4) एकत्रित पुरवठा आधारित अर्थव्यवस्था

2. खालील पैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

(A) सीमांत उपयोगिता म्हणजे वस्तूंच्या एका अतिरिक्त एककाच्या वापरामुळे एकूण उपयोगीते मध्ये झालेला बदल

(B) दोन उदासीनता वक्र एकमेकांना छेदतात

(C) जेव्हा एकूण उपयोगिता स्थिर राहते तेव्हा सीमांत उपयोगिता शून्यवर येते

(D) बदलीच्या वस्तूंचा सीमांत दर घटता झाल्यास उदासीनतेच्या वक्रतेवर परिणाम होत नाही

(E) उदासीनता वक्र डावीकडून उजवीकडे खाली सरकतो

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (B) आणि (E) फक्त

(2) (A), (C) आणि (E) फक्त

(3) (A), (D) आणि (E) फक्त

(4) (B), (D) आणि (E) फक्त

3. यादी-I सोबत यादी-II च्या योग्य जोड्या जुळवा :

यादी - I (वैशिष्ट्य)	**यादी-II (परिणाम)**
(A) समतोल	(I) बाजारपेठेतील सर्व ग्राहक आणि कंपन्यांच्या योजना जुळतात
(B) अतिरिक्त पुरवठा	(II) उत्पन्नात वाढ झाल्याने मागणी कमी होते
(C) कमी दर्जाची वस्तू	(III) बाजारपेठेतील मागणीपेक्षा पुरवठा जास्त आहे
(D) किंमतीची कमाल मर्यादा	(IV) सरकारकडून कमाल मर्यादा लादणे

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (I), (B) - (III), (C) - (II), (D) - (IV)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

SPACE FOR ROUGH WORK

4. When Elasticity of Demand Curve is 1 at every point on the Demand Curve, this curve is known as :

(1) Perfectly inelastic demand curve

(2) Perfectly elastic demand curve

(3) Rectangular Hyperbola

(4) Greater than unitary demand curve

5. According to the Theory of Consumer Behaviour, Inequality $p_1x_1 + p_2x_2 \leq M$ is called the Consumer's _____ .

(1) Budget (2) Budget Set

(3) Budget Constraint (4) Budget Behaviour

6. Choose the correct statements from the following :

(A) Adam Smith is termed as Father of Modern Economics.

(B) J.M. Keynes gave the Theory of Income, Output and Employment.

(C) Four Sector Model = C + I + G + (X – M)

(D) Store of value is primary function of money.

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (B) and (D) only (2) (A), (B) and (C) only

(3) (A), (B), (C) and (D) (4) (B), (C) and (D) only

7. Rearrange the given statements in proper chronological sequence in an ascending order (earliest to latest) :

(A) General theory of Employment, Interest and Money by Keynes.

(B) Mahalanobis was made a fellow of Britain's Royal Society.

(C) An Inquiry into the Nature and Cause of the Wealth of Nations by Adam Smith.

(D) The Economic Consequences of the Peace by Keynes.

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (C), (D), (A), (B) (2) (A), (B), (C), (D)

(3) (A), (C), (B), (D) (4) (D), (A), (C), (B)

8. If there is no government and no foreign trade, then :

(1) $G = T = M = X > 1$ (2) $G = T = M = X = 1$

(3) $G = T = M = X = 0$ (4) $G = T = M = X < 1$

SPACE FOR ROUGH WORK

4. जेव्हा मागणी वक्राची लवचिकता मागणी वक्रावरील प्रत्येक बिंदूवर 1 असते, तेव्हा ही वक्रता _____ म्हणून ओळखली जाते -

(1) पूर्णपणे अलवचिक मागणी वक्र

(2) पूर्णपणे लवचिक मागणी वक्र

(3) आयतकृती हायपरबोला

(4) एकक मागणी वक्ररेषेपेक्षा जास्त

5. ग्राहक वर्तणुकीच्या सिद्धांतानुसार, असमानता $p_1x_1 + p_2x_2 \leq M$ ला ग्राहकाचे _____ म्हणतात

(1) अंदाजपत्रक

(2) अंदाजपत्रकाचा संच

(3) अंदाजपत्रकाची मर्यादा

(4) अर्थसंकल्पीय वर्तन

6. खालील पैकी योग्य विधान निवडा -

(A) एडम स्मिथ यांना आधुनिक अर्थशास्त्राचे जनक म्हटले जाते

(B) जे. एम. केन्स यांनी उत्पन्न, उत्पादन आणि रोजगाराचा सिद्धांत मांडला

(C) चार क्षेत्र मॉडेल = C + I + G + (X – M)

(D) मूल्याचा साठा करणे हे पैशाचे प्राथमिक कार्य आहे

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (B) आणि (D) फक्त

(2) (A), (B) आणि (C) फक्त

(3) (A), (B) (C) आणि (D)

(4) (B), (C) आणि (D) फक्त

7. पुढील विधानांची चढत्या कालक्रमानुसार योग्य पुनर्रचना कराः -

(A) रोजगाराचा व्याज आणि पैशाबाबतचा केन्सचा सामान्य सिद्धांत

(B) महालनोबिस यांना ब्रिटनच्या रॉयल सोसायटीचे सदस्य करण्यात आले

(C) एडम स्मिथ यांनी केलेल्या राष्ट्राच्या संपत्तीचे स्वरूप आणि कारण यांची चौकशी

(D) शांततेचे आर्थिक परिणाम-केन्स

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (C), (D), (A), (B)

(2) (A), (B), (C), (D)

(3) (A), (C), (B), (D)

(4) (D), (A), (C), (B)

8. जर सरकार नसेल आणि परदेशी व्यापार नसेल तर -

(1) $G = T = M = X > 1$

(2) $G = T = M = X = 1$

(3) $G = T = M = X = 0$

(4) $G = T = M = X < 1$

SPACE FOR ROUGH WORK

9. The value of Nominal GDP is \$ 1100 and the value of Real GDP is \$ 1000. Find the value of GDP deflator.

(1) 0.9 (2) 1.1

(3) 1 (4) 0.8

10. Identify the correct statements :

(A) Stocks are defined over a period of time.

(B) Flows are defined over a period of time.

(C) Flows are defined at a particular point of time.

(D) Stocks are defined at a particular point of time.

(E) GVA at factor costs + Indirect Taxes – Subsidies = GVA at market prices.

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (C) and (E) only (2) (B), (C) and (D) only

(3) (B), (D) and (E) only (4) (C), (D) and (E) only

11. If the supply of final goods is assumed to be infinitely elastic at constant price over a short period of time, Aggregate output is determined solely by the value of Aggregate demand. This is called _____ Principle.

(1) Aggregate supply (2) Aggregate demand

(3) Effective demand (4) Perfectly inelastic demand

12. Nominal Interest Rate =_____

(1) Real Interest Rate × Inflation Rate

(2) Real Interest Rate – Inflation rate

(3) Real Interest Rate / Inflation rate

(4) Real Interest Rate + Inflation rate

13. Value of MPS (Marginal Propensity to Save) is increased from 0.4 to 0.5. What would be the impact on Multiplier ?

(1) The size of the multiplier would be increased.

(2) The size of the multiplier would remain same.

(3) Value of multiplier is undetermined with the given information.

(4) The size of the multiplier would be decreased.

SPACE FOR ROUGH WORK

9. नाममात्र जी. डी. पी. चे मूल्य $1100 आहे आणि वास्तविक जी. डी. पी. चे मूल्य $1000 आहे. तर जी.डी.पी. डिफ्लेटरचे मूल्य काय ?

(1) 0.9 (2) 1.1

(3) 1 (4) 0.8

10. योग्य विधाने ओळखा

(A) साठ्याची (स्टॉक्सची) व्याख्या ठराविक कालावधीत केली जाते

(B) प्रवाहाची व्याख्या ठराविक कालावधीत केली जाते

(C) प्रवाहाची व्याख्या एका विशिष्ट वेळी केली जाते

(D) साठ्याची (स्टॉक्सची) व्याख्या एका विशिष्ट वेळी केली जाते

(E) घटक खर्चावरील GVA + अप्रत्यक्ष कर – अनुदान = बाजारभावावरील GVA

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (C) आणि (E) फक्त

(2) (B), (C) आणि (D) फक्त

(3) (B), (D) आणि (E) फक्त

(4) (C), (D) आणि (E) फक्त

11. जर अंतिम वस्तूंचा पुरवठा अल्पा वधीतच स्थिर किंमतीवर अमर्याद लवचिक असल्याचे गृहीत धरले गेले, तर एकूण उत्पादन केवळ एकूण मागणीच्या मूल्यानुसार निश्चित केले जाते. याला _____ तत्त्व म्हणतात

(1) एकत्रित पुरवठा (2) एकत्रित मागणी

(3) प्रभावी/परिणामकारक मागणी (4) पूर्णपणे अस्थिर मागणी

12. नाममात्र व्याज दर = _____

(1) वास्तविक व्याज दर × चलनवाढीचा दर

(2) वास्तविक व्याज दर – चलनवाढीचा दर

(3) वास्तविक व्याज दर / चलनवाढीचा दर

(4) वास्तविक व्याज दर + चलनवाढीचा दर

13. MPS चे मूल्य (बचतीची किरकोळ प्रवृत्ती) 0.4 वरून 0.5 पर्यंत वाढवादले. त्याचा गुणकावर काय परिणाम होईल ?

(1) गुणकाचा आकार वाढवला जाईल

(2) गुणकाचा आकार सारखाच राहील

(3) दिलेल्या माहितीतून गुणकाचे मूल्य निश्चित केले जात नाही

(4) गुणकाचा आकार कमी केला जाईल

SPACE FOR ROUGH WORK

14. Paradox of Thrift means :

(1) If all the people of the economy increase the proportion of income they save, the total value of investment in the economy will not increase, it will either decline or remain unchanged.

(2) If all the people of the economy increase the proportion of income they spend, the total value of savings in the economy will not increase, it will either decline or remain unchanged.

(3) If all the people of the economy decrease the proportion of income they save, the total value of savings in the economy will not increase, it will either decline or remain unchanged.

(4) If all the people of the economy increase the proportion of income they save, the total value of savings in the economy will not increase, it will either decline or remain unchanged.

15. _____ depicts what has actually happened.

(1) Ex-Ante (2) Ex-Post

(3) Constant (4) Variable

16. If the value of Investment Multiplier is 5 and the increased income is ₹ 800 crore in an economy, then find the value of change in the investment in the economy.

(1) ₹ 4000 crore (2) ₹ 120 crore

(3) ₹ 400 crore (4) ₹ 160 crore

17. Which of the following statements are true ?

(A) Quantitative tools control the extent of money supply by changing the CRR.

(B) There are two types of open market operations – outright and upright.

(C) A fall in the bank rate can decrease the money supply.

(D) Selling of a bond by RBI leads to reduction in quantity of reserves.

(E) The RBI can influence money supply by changing the rate at which it gives loan to the commercial banks.

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (C) and (D) only

(2) (A), (B) and (D) only

(3) (B), (D) and (E) only

(4) (A), (D) and (E) only

SPACE FOR ROUGH WORK

14. काटकसरीचा विरोधाभास म्हणजे -

(1) जर अर्थ व्यवस्थेतील सर्व लोकांनी ते बचत करत असलेल्या उत्पन्नाचे प्रमाण वाढवले तर अर्थव्यवस्थेतील गुंतवणुकीचे एकूण मूल्य वाढणार नाही, ते एकतर कमी होईल किंवा अपरिवर्तित राहील

(2) जर अर्थव्यवस्थेतील सर्व लोकांनी ते खर्च करत असलेल्या उत्पन्नाचे प्रमाण वाढवले तर अर्थव्यवस्थेतील बचतीचे एकूण मूल्य वाढणार नाही, ते एकतर कमी होईल किंवा अपरिवर्तित राहील

(3) जर अर्थव्यवस्थेतील सर्व लोकांनी ते बचत करत असलेल्या उत्पन्नाचे प्रमाण कमी केले तर अर्थव्यवस्थेतील बचतीचे एकूण मूल्य वाढणार नाही, ते एकतर कमी होईल किंवा अपरिवर्तित राहील

(4) जर अर्थव्यवस्थेतील सर्व लोकांनी ते बचत करत असलेल्या उत्पन्नाचे प्रमाण वाढवले तर अर्थव्यवस्थेतील बचतीचे एकूण मूल्य वाढणार नाही, ते एकतर कमी होईल किंवा अपरिवर्तित राहील

15. _____ प्रत्यक्षात काय घडले ते दर्शविते

(1) एक्स-अण्टे (2) एक्स-पोस्ट

(3) स्थिर (4) चल

16. जर गुंतवणुकीच्या गुणकाचे मूल्य 5 असेल आणि अर्थव्यवस्थेत वाढलेले उत्पन्न 800 कोटी रुपये असेल, तर अर्थव्यवस्थेतील गुंतवणुकीतील बदलाचे मूल्य शोधा

(1) ₹ 4000 कोटी

(2) ₹ 120 कोटी

(3) ₹ 400 कोटी

(4) ₹ 160 कोटी

17. खालील पैकी कोणती विधाने खरी आहेत ?

(A) परिमाणात्मक साधने CRR बदलून पैशाच्या पुरवठ्याची व्याप्ती नियंत्रित करतात

(B) खुल्या बाजारपेठेतील व्यवहारांचे दोन प्रकार आहेत – एकरकमी (outright) आणि योग्य रकमी (upright)

(C) बँक दरातील घसरणीमुळे पैशाचा पुरवठा कमी होऊ शकतो

(D) रिझर्व्ह बँकेने रोखे विकल्याने राखीव निधीचे प्रमाण कमी होते

(E) रिझर्व्ह बँक व्यावसायिक बँकांना ज्या दराने कर्ज देते त्यात बदल करून पैशाच्या पुरवठ्यावर प्रभाव टाकू शकते

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (C) आणि (D) फक्त

(2) (A), (B) आणि (D) फक्त

(3) (B), (D) आणि (E) फक्त

(4) (A), (D) आणि (E) फक्त

SPACE FOR ROUGH WORK

18. Match **List-I** with **List-II** :

	List-I		**List-II**
(A)	Bank Rate	(I)	Securities are pledged in order to repurchase
(B)	Marginal Standing Facility	(II)	Minimum rate at which funds are provided for long term
(C)	Repo Rate	(III)	Also known as Penal Interest Rate
(D)	Reverse Repo Rate	(IV)	Central Bank borrows funds from commerical banks

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (II), (B) - (III), (C) - (I), (D) - (IV)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

19. Which of the following is ***not*** a function of Central Bank ?

(1) It controls the money supply in the economy through different rates.
(2) It acts as a banker to the government.
(3) It accepts deposits and give loans to people.
(4) It issues the currency of the country.

20. Article 112 deals with :

(1) Consolidated Fund of India (2) Public Account
(3) Union Budget (4) Contingency Fund

21. All those elements which create liability and decrease the assets of government are known as :

(1) Capital Receipts (2) Capital Payments
(3) Revenue Receipts (4) Revenue Payments

22. Arrange the following elements in correct chronological sequence (earliest to latest) :

(A) Smithsonian Agreement (B) Bretton Woods Conference
(C) Establishment of WTO (D) Gold Standard

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (B), (C), (D) (2) (D), (B), (A), (C)
(3) (D), (A), (B), (C) (4) (C), (B), (D), (A)

SPACE FOR ROUGH WORK

18. यादी-I सोबत यादी-II च्या योग्य जोड्या जुळवा

यादी - I	**यादी-II**
(A) बँक दर	(I) रोखे पुन्हा खरेदी करण्यासाठी गहाण ठेवले जातात
(B) सीमांत स्थायी सुविधा	(II) किमान दर ज्यावर दीर्घ मुदतीसाठी निधी पुरवला जातो
(C) रेपो दर	(III) दंडात्मक व्याज दर म्हणूनही ओळखला जातो
(D) रिव्हर्स रेपो दर	(IV) मध्यवर्ती बँकेने व्यावसायिक बँकांकडून कर्ज घेतले

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (II), (B) - (III), (C) - (I), (D) - (IV)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

19. खालील पैकी कोणते मध्यवर्ती बँकेचे कार्य नाही ?

(1) ही बँक वेगवेगळ्या दरांच्या माध्यमातून अर्थव्यवस्थेतील पैशाच्या पुरवठ्यावर नियंत्रण ठेवते

(2) ही बँक सरकारसाठी बँकर म्हणून काम करते

(3) ही बँक ठेवी स्वीकारते आणि लोकांना कर्ज देते

(4) ही बँक देशाचे चलन जारी करते

20. कलम 112 खालील पैकी कोणत्या बाबीशी संबंधित आहे

(1) भारताचा एकत्रित निधी (2) सार्वजनिक खाते

(3) केंद्रीय अर्थसंकल्प (4) आकस्मिक निधी

21. दायित्व निर्माण करणारे आणि सरकारी मालमत्ता कमी करणारे सर्व घटक _____ म्हणून ओळखले जातात -

(1) भांडवली प्राप्ती (2) भांडवली खर्च/देयके

(3) महसुली प्राप्ती (4) महसुली खर्च/देयके

22. खालील घटकांची योग्य कालक्रमानुसार मांडणी करा

(A) स्मिथसोनियन करार (B) ब्रेटन वुड कॉन्फरन्स

(C) डब्ल्यू. टी. ओ. ची स्थापना (D) गोल्ड स्टँडर्ड

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (B), (C), (D) (2) (D), (B), (A), (C)

(3) (D), (A), (B), (C) (4) (C), (B), (D), (A)

SPACE FOR ROUGH WORK

23. Under flexible exchange rate, when the price of domestic currency in terms of foreign currency increases, it is called _____ .

(1) Depreciation of domestic currency
(2) Appreciation of domestic currency
(3) Devaluation of domestic currency
(4) Revaluation of domestic currency

24. Match **List-I** with **List-II** :

	List-I		**List-II**
(A)	Pegged exchange rate system	(I)	Setting up of IMF and World Bank
(B)	Managed floating	(II)	Fixed exchange rate system
(C)	Bretton Woods Conference	(III)	Dirty floating
(D)	Third element in BOP	(IV)	Error and Omission Account

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A) - (II), (B) - (I), (C) - (III), (D) - (IV)
(2) (A) - (II), (B) - (III), (C) - (I), (D) - (IV)
(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)
(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

25. Casualization of workforce would result in :

(1) Decrease in the vulnerablility of the workforce.
(2) Increase in the vulnerability of the workforce.
(3) Increase in the number of regular workers.
(4) Income and employment stablility.

26. Choose the correct chronological sequence in ascending order (earliest to latest) :

(A) Establishment of NABARD
(B) FRBMA (Fiscal Responsibility and Budget Management Act)
(C) Third Five Year Plan
(D) Nationalization of RBI

(1) (A), (B), (C), (D) (2) (A), (C), (B), (D)
(3) (D), (A), (B), (C) (4) (D), (C), (A), (B)

SPACE FOR ROUGH WORK

23. लवचिक विनिमय दराच्या अंतर्गत, जेव्हा परकीय चलनाच्या बाबतीत देशांतर्गत चलनाची किंमत वाढते.त्याला _____ म्हणतात

(1) देशांतर्गत चलनाचे मूल्यऱ्हास (Depreciation)

(2) देशांतर्गत चलनाचे मूल्यवर्धन

(3) देशांतर्गत चलनाचे अवमूल्यन (Devaluation)

(4) देशांतर्गत चलनाचे पुनर्मूल्यांकन

24. यादी-I सोबत यादी-II च्या योग्य जोड्या जुळवा

यादी - I	**यादी-II**
(A) पेग्ड विनिमय दर प्रणाली	(I) आंतरराष्ट्रीय आय.एम.एफ. आणि जागतिक बँकेची स्थापना
(B) मॅनेज्ड फ्लोटिंग	(II) निश्चित विनिमय दर प्रणाली
(C) ब्रेटन वुड्स परिषद	(III) डर्टी फ्लोटिंग
(D) बी. ओ. पी. मधील तिसरा घटक	(IV) त्रुटी आणि वगळलेले खाते

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A) - (II), (B) - (I), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (II), (B) - (III), (C) - (I), (D) - (IV)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

25. कामगारांच्या जीवित हानीचा परिणाम असा होईल -

(1) कामगारांच्या असुरक्षिततेत घट

(2) कामगारांच्या असुरक्षिततेत वाढ

(3) नियमित कर्मचाऱ्यांच्या संख्येत वाढ

(4) उत्पन्न आणि रोजगाराची स्थिरता

26. चढत्या कालक्रमानुसार योग्य क्रम लावा

(A) नाबार्डची स्थापना

(B) एफ.आर.बी.एम.ए. (वित्तीय जबाबदारी आणि अर्थसंकल्प व्यवस्थापन कायदा)

(C) तिसरी पंचवार्षिक योजना

(D) आर.बी.आयचे राष्ट्रीयीकरण

(1) (A), (B), (C), (D)

(2) (A), (C), (B), (D)

(3) (D), (A), (B), (C)

(4) (D), (C), (A), (B)

SPACE FOR ROUGH WORK

27. _____ implies that resource extraction is not above the rate of regeneration of resources and the wastes generated are within the assimilating capacity of the environment.

(1) Absorptive capacity (2) Carrying capacity

(3) Subsistence capacity (4) Exhaustive capacity

28. Government of India enacted the Right to Education Act in 2009 to make free education a Fundamental Right of all children in the age group of _____ years.

(1) 4 – 10 (2) 6 – 12

(3) 6 – 14 (4) 8 – 15

29. Following are the sources of electricity generation in India. Arrange them in correct sequence on the basis of total power generation capacity (higher to lower) :

(A) Nuclear

(B) Thermal

(C) New and renewable energy

(D) Hydro

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (B), (C), (D) (2) (A), (C), (B), (D)

(3) (B), (C), (D), (A) (4) (B), (D), (C), (A)

30. Arrange the following items in correct sequence :

(A) Competition Act

(B) FEMA

(C) FERA

(D) MRTP

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A), (B), (C), (D) (2) (A), (C), (B), (D)

(3) (D), (C), (B), (A) (4) (C), (B), (D), (A)

31. The Great Leap Forward (GLF) campaign was initiated in _____ .

(1) 1948 (2) 1938

(3) 1958 (4) 1942

SPACE FOR ROUGH WORK

27. _____ हे सूचित करते की संसाधनांचे उत्खनन संसाधनांच्या पुनरुत्पादनाच्या दरापेक्षा जास्त नाही आणि निर्माण झालेला कचरा पर्यावरणाच्या समावेशन करण्याच्या क्षमतेच्या आत आहे

(1) शोषक क्षमता
(2) वाहून नेण्याची क्षमता
(3) निर्वाह क्षमता
(4) पूर्णपणे वापरली जाण्याची क्षमता

28. _____ वर्षे वयोगटातील सर्व मुलांचा मोफत शिक्षण हा मूलभूत हक्क मिळण्यासाठी भारत सरकारने 2009 मध्ये शिक्षणाचा अधिकार कायदा लागू केला

(1) 4 – 10
(2) 6 – 12
(3) 6 – 14
(4) 8 – 15

29. भारतातील वीज निर्मितीचे स्रोत खालील प्रमाणे आहे, एकूण वीज निर्मिती क्षमतेच्या आधारे त्यांची योग्य क्रमाने मांडणी करा:

(A) अणुऊर्जा
(B) औष्णिक
(C) नवीन आणि नवीकरणीय ऊर्जा
(D) हायड्रो

खाली दिलेल्या पर्यायांमधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (B), (C), (D)
(2) (A), (C), (B), (D)
(3) (B), (C), (D), (A)
(4) (B), (D), (C), (A)

30. खालील बाबींची योग्य क्रमाने मांडणी करा

(A) स्पर्धा कायदा
(B) एफ.ई.एम.ए.
(C) एफ.ई.आर.ए.
(D) एम.आर.टी.पी.

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A), (B), (C), (D)
(2) (A), (C), (B), (D)
(3) (D), (C), (B), (A)
(4) (C), (B), (D), (A)

31. ग्रेट लीप फॉरवर्ड (जी.एल.एफ.) मोहीम _____ मध्ये सुरू करण्यात आली होती

(1) 1948
(2) 1938
(3) 1958
(4) 1942

SPACE FOR ROUGH WORK

32. Match **List-I** with **List-II** :

	List-I		**List-II**
(A)	Great Leap Forward	(I)	Protecting the future generation
(B)	Mao Zedong	(II)	Aimed at industralising the country on a massive scale
(C)	Brundtland Commission	(III)	Introduced the Great Proletarian Cultural Revolution
(D)	Our Common Future	(IV)	Seminal Report that explained sustainable development as meeting the basic needs of all for a better life

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)
(2) (A) - (II), (B) - (III), (C) - (I), (D) - (IV)
(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)
(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

33. Second phase of Green Revolution is termed from :

(1) mid 1960s to mid 1970s
(2) mid 1970s to mid 1980s
(3) mid 1950s to mid 1960s
(4) mid 1980s to mid 1990s

34. During 1980s, the growth rate in Pakistan improved on account of which of the following reasons ?

(1) Institutionalised process of technical change
(2) A good harvest
(3) Sustainable export of manufactured goods
(4) High amount of foreign direct investment inflow

35. When there is unexpected rise in the sales _____ .

(1) Aggregate demand would decline.
(2) There will be unplanned accumulation of inventories.
(3) There will be unplanned decumulation of inventories.
(4) Normal profit would be lower.

36. During festive season, the currency deposit ratio _____ .

(1) decreases (2) increases
(3) has no impact on it (4) first decreases then increases

SPACE FOR ROUGH WORK

32. यादी-I सोबत यादी-II च्या योग्य जोड्या जुळवा

यादी - I	**यादी-II**
(A) ग्रेट लीप फोरवर्ड	(I) भावी पिढीचे रक्षण करणे
(B) माओ झेडंग	(II) देशाचे मोठ्या प्रमाणावर औद्योगिकीकरण करण्याचे उद्दिष्ट
(C) बर्टलॅंड आयोग	(III) महान सर्वहारा सांस्कृतिक क्रांतीची ओळख करून दिली
(D) आपले सामाईक भविष्य	(IV) शाश्वत विकास म्हणजे चांगल्या जीवनासाठी सर्वांच्या मूलभूत गरजा पूर्ण करणे, असे स्पष्ट करणारा प्राथमिक अहवाल

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)
(2) (A) - (II), (B) - (III), (C) - (I), (D) - (IV)
(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)
(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

33. हरित क्रांतीच्या दुसऱ्या टप्प्याचा कालावधी खालील पैकी कोणता आहे ?

(1) 1960 दशकाच्या मध्यापासून ते 1970 दशकाच्या मध्यापर्यंत
(2) 1970 दशकाच्या मध्यापासून ते 1980 दशकाच्या मध्यापर्यंत
(3) 1950 दशकाच्या मध्यापासून ते 1960 दशकाच्या मध्यापर्यंत
(4) 1980 दशकाच्या मध्यापासून ते 1990 दशकाच्या मध्यापर्यंत

34. 1980 च्या दशकात पाकिस्तानचा विकास दर खालील पैकी कोणत्या कारणांमुळे सुधारला ?

(1) तांत्रिक बदलाच्या संस्थात्मक प्रक्रिया मूळे
(2) चांगले पीक मिळाच्या मूळे
(3) उत्पादित वस्तूंची शाश्वत निर्यात झाल्या मूळे
(4) थेट परकीय गुंतवणुकीचा मोठा ओघ

35. जेव्हा विक्रीत अनपेक्षित वाढ होईल तेव्हा _____

(1) एकूण मागणी कमी होईल
(2) इन्व्हेंटरींचा अनियोजित संचय केला जाईल
(3) इन्व्हेंटरीचे अनियोजित विघटन केले जाईल
(4) सामान्य नफा कमी असेल

36. सणसंभारंम (उत्सवच्या) काळात चलन ठेवीचे प्रमाण _____

(1) कमी होते
(2) वाढते
(3) कोणताही परिणाम होत नाही
(4) आधी कमी होते नंतर वाढते

SPACE FOR ROUGH WORK

37. European Monetary Union was created in _____.

(1) 1996 (2) 1994

(3) 1999 (4) 2002

38. Identify the correct statement in the context of Circular Flow of Income in a two sector economy :

(1) Household receives factor services from firms.

(2) Household invests while firm saves.

(3) Firms produce goods and services.

(4) Household supplies factor services to Government.

39. Identify the correct set of statements.

(A) Ex Ante Saving represents what is actually planned to save.

(B) Ex Post Saving represents what is actually planned to save.

(C) Ex Post Saving depicts what has actually happened.

(D) Ex Ante Post Saving represents what is actually saved.

Choose the ***correct*** answer from the options given below :

(1) (A) and (D) only

(2) (A) and (C) only

(3) (B) and (D) only

(4) (C) and (D) only

40. Match **List-I** with **List-II** :

	List-I (Elements)		**List-II (Features)**
(A)	Annual Financial Statement	(I)	Create liabilities or reduce financial assets
(B)	Capital Receipts	(II)	Trade surplus
(C)	Capital Payment	(III)	Main budget document
(D)	Export > Import	(IV)	Create financial assets or reduce liabilities

Choose the correct answer from the options given below :

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (III), (B) - (I), (C) - (IV), (D) - (II)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

SPACE FOR ROUGH WORK

37. युरोपियन मोनेटरी संघाची निर्मिती _____ मध्ये झाली

(1) 1996 (2) 1994

(3) 1999 (4) 2002

38. दोन क्षेत्रांच्या अर्थ व्यवस्थेतील उत्पन्नाच्या चक्रीय प्रवाहाच्या संदर्भात खालील पैकी योग्य विधान ओळखा

(1) घरांना कंपन्यांकडून घटक सेवा मिळतात

(2) कंपन्या बचत करत असताना कुटुंबे गुंतवणूक करतात

(3) कंपन्या वस्तू आणि सेवांची निर्मिती करतात

(4) सरकारला घरगुती पुरवठा घटक सेवा

39. विधानांचा योग्य संच ओळखा

(A) एक्स अँटे सेव्हिंग हे प्रत्यक्षात बचत करण्यासाठी काय नियोजित आहे ते दर्शवते

(B) एक्स पोस्ट सेव्हिंग हे प्रत्यक्षात बचत करण्यासाठी काय नियोजित आहे ते दर्शवते

(C) एक्स पोस्ट प्रत्यक्षात काय घडले आहे ते दर्शवते

(D) एक्स अँटे पोस्ट सेव्हिंग प्रत्यक्षात काय जतन केले आहे ते दर्शवते

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A) आणि (D) फक्त (2) (A) आणि (C) फक्त

(3) (B) आणि (D) फक्त (4) (C) आणि (D) फक्त

40. यादी-I सोबत यादी-II च्या योग्य जोड्या लावा

यादी - I (घटक)	**यादी-II (वैशिष्ट्ये)**
(A) वार्षिक वित्तीय विवरण	(I) दायित्वे निर्माण करा किंवा आर्थिक मालमत्ता कमी करा
(B) भांडवली प्राप्ती	(II) व्यापारा वाढ
(C) भांडवली खर्च	(III) मुख्य अर्थसंकल्पीय दस्तऐवज
(D) निर्यात > आयात	(IV) आर्थिक मालमत्ता तयार करा किंवा दायित्वे कमी करा

खाली दिलेल्या पर्यायां मधून योग्य उत्तर निवडा

(1) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (III), (D) - (IV)

(2) (A) - (III), (B) - (I), (C) - (IV), (D) - (II)

(3) (A) - (I), (B) - (II), (C) - (IV), (D) - (III)

(4) (A) - (III), (B) - (IV), (C) - (I), (D) - (II)

SPACE FOR ROUGH WORK

Read the following passage and answer the next five questions :

In our quest to increase agricultural production during the last five decades or so, we almost totally neglected the use of compost and completely switched over to chemical fertilizers. The result is that large tracts of productive land have been adversely affected, water bodies including ground water system have suffered due to chemical contamination and demand for irrigation has been going up year after year. Farmers, in large numbers all over the country, have again started using compost made from organic wastes of different types. In certain parts of the country, cattle are maintained only because they produce dung which is an important fertilizer and soil conditioner.

Earthworms can convert organic matter into compost faster than the normal composting process. This process is now being widely used. Indirectly, the civic authorities are benefitted too as they have to dispose reduced quantity of waste.

41. How is civic authority getting benefitted due to biocomposting ?

(1) They have to dispose increased quantity of waste.

(2) They don't have to dispose any waste.

(3) Because civic authority has no role in waste management.

(4) They have to dispose reduced quantity of waste.

42. Choose the correct statement concerned with the passage :

(1) Earthworm takes equal time to convert organic matter into compost with respect to normal composting process.

(2) Earthworm takes more time to convert organic matter into compost with respect to normal composting process.

(3) Earthworm takes less time to convert organic matter into compost with respect to normal composting process.

(4) Comparison between earthworm based composting and normal composting cannot be made.

43. Water bodies including ground water system have suffered due to :

(1) Biocomposting

(2) Chemical contamination and increased demand for irrigation

(3) Organic farming

(4) Increased fertility of land

SPACE FOR ROUGH WORK

खालील उतारा वाचा आणि पुढील पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या :

गेल्या पाच दशकांमध्ये कृषी उत्पादन वाढवण्याच्या आमच्या प्रयत्नात आम्ही कंपोस्ट खताच्या वापराकडे जवळजवळ पूर्णपणे दुर्लक्ष केले आणि रासायनिक खतांकडे पूर्णपणे वळलो. परिणामी उत्पादनक्षम व जमिनीच्या मोठ्या भागावर विपरित परिणाम झाला आहे, रासायनिक दूषिततेमुळे भूजल प्रणालीसह जलस्रोतांचे नुकसान झाले आहे आणि सिंचनाची मागणी वर्षानुवर्षे वाढत आहे.देशभरातील शेतकरी मोठ्या संख्येने पुन्हा एकदा विविध प्रकारच्या सेंद्रिय कचऱ्यापासून बनवलेल्या कंपोस्टचा वापर करू लागले आहेत.देशाच्या काही भागांमध्ये, गुरांची देखभाल, करतात कारण ते केवळ शेण खत तयार करतात, जे एक महत्त्वाचे खत आणि मातीचे कंडिशनर आहे.

गांडूळ सामान्य कंपोस्टिंग प्रक्रियेपेक्षा जलद गतीने सेंद्रिय पदार्थांचे कंपोस्टमध्ये रूपांतर करू शकतात. ही प्रक्रिया आता मोठ्या प्रमाणावर वापरली जात आहे. अप्रत्यक्षपणे, नागरी अधिकाऱ्यांनाही यांथा फायदा होतो कारण त्यांना आला कमी प्रमाणात कचऱ्याथी विल्हेवाट करावी लागते.

41. बायो कंपोस्टिंगमुळे नागरी प्राधिकरणाला कसा फायदा होत आहे ?

(1) त्यांना वाढत्या प्रमाणात कचऱ्याची विल्हेवाट लावावी लागेल

(2) त्यांना कोणत्याही कचऱ्याची विल्हेवाट लावण्याची गरज नाही

(3) कचरा व्यवस्थापनामध्ये नागरी प्राधिकरणाची कोणतीही भूमिका नाही

(4) त्यांना कमी प्रमाणात कचऱ्याची विल्हेवाट करावी लागेल

42. परिच्छेदाशी संबंधित योग्य विधान निवडा

(1) सामान्य कंपोस्टिंग प्रक्रियेच्या संदर्भात सेंद्रिय पदार्थांचे कंपोस्ट मध्ये रूपांतर करण्यासाठी गांडूळाला समान वेळ लागतो

(2) सामान्य कंपोस्टिंग प्रक्रियेच्या संदर्भात सेंद्रिय पदार्थांचे कंपोस्ट मध्ये रूपांतर करण्यासाठी गांडूळ अधिक वेळ घेतो

(3) सामान्य कंपोस्टिंग प्रक्रियेच्या संदर्भात सेंद्रिय पदार्थांचे कंपोस्ट मध्ये रूपांतर करण्यासाठी गांडूळाला कमी वेळ लागतो

(4) गांडूळ आधारित कंपोस्टिंग आणि सामान्य कंपोस्टिंग यांच्यात तुलना केली जाऊ शकत नाही

43. भूजल व्यवस्थेसह जलाशयांचे नुकसान खालील पैकी कोणत्या कारणामुळे झाले आहेः

(1) बायोकंपोस्टिंग

(2) रासायनिक प्रदूषण आणि सिंचनाची वाढती मागणी

(3) सेंद्रिय शेती

(4) जमिनीची वाढलेली सुपीकता

SPACE FOR ROUGH WORK

44. In certain parts of the country, cattle are maintained only because they _____ .

(1) Produce milk to increase income of farmers

(2) Produce dung which is an important fertilizer and soil conditioner

(3) Work as insect repellants

(4) Are a symbol of traditional ethics and values

45. What should be the suitable title for the above passage ?

(1) Biocomposting (2) Biopest Control

(3) Traditional Knowledge and Practice (4) Uses of Chemical Fertilizers

Read the following passage and answer the next five questions.

India had an independent economy before the advent of the British rule. Though agriculture was the main source of livelihood for most people, yet, the country's economy was characterised by various kinds of manufacturing activities. India was particularly well known for its handicraft industries in the fields of cotton and silk textiles, metal and precious stone works etc. These products enjoyed a worldwide market based on the reputation of the fine quality of material used and the high standards of craftsmanship seen in all imports from India. The economic policies pursued by the colonial government in India were concerned more with the protection and promotion of the economic interests of their home country than with the development of the Indian economy. Such policies brought about a fundamental change in the structure of the Indian economy — transforming the country into a supplier of raw materials and consumer of finished industrial products from Britain. Obviously, the colonial government never made any sincere attempt to estimate India's national and per capita income. Some individual attempts which were made to measure such incomes yielded conflicting and inconsistent results. Among the notable estimators — Dadabhai Naoroji, William Digby, Findlay Shirras, V.K.R.V. Rao and R.C. Desai — it was Rao, whose estimates during the colonial period were considered very significant. However, most studies did find that the country's growth of aggregate real output during the first half of the twentieth century was less than two per cent coupled with a meagre half per cent growth in per capita output per year.

46. Before the British rule, India was well known for which manufacturing industries' products ?

(1) Cotton and Silk or Khadi textiles

(2) Cotton and Engineering products

(3) Cotton and Silk textiles, metal and precious stones, etc

(4) Engineering goods and precious metals

44. देशाच्या काही भागांमध्ये, गुरांची देखभाल केवळ ते _____ म्हणून केली जाते

(1) दूधा देतात व त्यामुळे शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढते

(2) शेण देतेता जे एक महत्त्वाचे खत आणि मातीचे कंडिशनर आहे

(3) कीटक विकर्षक म्हणून काम करतात

(4) पारंपरिक नैतिकता आणि मूल्यांचे प्रतीक असतात

45. वरील परिच्छेदाचे योग्य शीर्षक कोणते असावे ?

(1) बायोकंपोस्टिंग

(2) जैव कीट नियंत्रण

(3) पारंपरिक ज्ञान आणि सराव

(4) रासायनिक खतांचा वापर

खालील उतारा वाचा आणि पुढील पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या.

ब्रिटिश राजवटीच्या आगमनापूर्वी भारताची अर्थव्यवस्था स्वतंत्र होती.बहुतांश लोकांच्या उपजीविकेसाठी शेती हा मुख्य स्रोत असला तरी, देशाच्या अर्थव्यवस्थेचे वैशिष्ट्य विविध प्रकारच्या उत्पादन उपक्रमांमध्ये होते.भारत विशेषतः सुती आणि रेशीम वस्त्रोद्योग, धातू आणि मौल्यवान दगडी कामे इत्यादी क्षेत्रातील हस्तकला उद्योगांसाठी प्रसिद्ध होता. या उत्पादनांनता, वापरलेल्या साहित्याच्या उत्कृष्ट गुणवत्तेच्या प्रतिष्ठेवर आणि भारतातून होणाऱ्या सर्व आयातीमध्ये दिसणाऱ्या उच्च दर्जाच्या शिल्पकलेवर आधारित जागतिक बाजारपेठ लाभली. भारतातील वसाहतवादी सरकारने अवलंबलेली आर्थिक धोरणे भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विकासापेक्षा त्यांच्या मूळ देशाच्या आर्थिक हितसंबंधांच्या संरक्षण आणि संवर्धनाशी अधिक संबंधित होती.अशा धोरणांनी भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संरचनेत मूलभूत बदल घडवून आणला-देशाला कच्च्या मालाचा पुरवठादार आणि ब्रिटनमधून तयार झालेल्या औद्योगिक उत्पादनांचा ग्राहक म्हणून रूपांतरित केले. अर्थात, वसाहतवादी सरकारने भारताच्या राष्ट्रीय आणि दरडोई उत्पन्नाचा अंदाज लावण्याचा कधीही प्रामाणिक प्रयत्न केला नाही.अशा उत्पन्नाचे मोजमाप करण्यासाठी केलेल्या काही वैयक्तिक प्रयत्नांचे परस्परविरोधी आणि विसंगत परिणाम दिसून आले.उल्लेखनीय अंदाज कर्त्यांमध्ये- दादाभाई नौरोजी, विल्यम डिग्बी, फाइंडले शिरास, व्ही.के.आर.व्ही.राव आणि आर.सी.देसाई-हे राव होते, ज्यांचे वसाहतवादी काळातील अंदाज अतिशय महत्त्वपूर्ण मानले जात होते.तथापि, बहुतेक अभ्यासांमध्ये असे आढळून आले आहे की विसाव्या शतकाच्या पूर्वार्धात देशाची एकूण वास्तविक उत्पादनाची वाढ दोन टक्क्यांपेक्षा कमी होती आणि दर वर्षी दरडोई उत्पादनात केवळ अर्धा टक्के वाढ झाली होती

46. ब्रिटिश राजवटीपूर्वी भारत कोणत्या उत्पादन उद्योगसाठी प्रसिद्ध होता ?

(1) सुती आणि रेशीम किंवा खादीचे कापड

(2) कापूस आणि अभियांत्रिकी उत्पादने

(3) सुती आणि रेशीम कापड, धातू आणि मौल्यवान दगड इ

(4) अभियांत्रिकी वस्तू आणि मौल्यवान धातू

SPACE FOR ROUGH WORK

47. What kind of interests was the colonial government concerned with in the economic policy for Indian industries ?

(1) To promote the handicraft industries of India

(2) Promote and protect small scale industries of India

(3) Protect and promote the economic interests of Indian industry along with their home country

(4) Provide protection and promotion of the economic interests of their home country

48. Choose the economists who estimated India's National Income and Per Capita Income.

(1) Dadabhai Naoroji, William Digby, Bernier, V.K.R.V. Rao and R.C. Desai

(2) Dadabhai Naoroji, William Digby, Findlay Shirras, V.K.R.V. Rao and R.C. Desai

(3) Dadabhai Naoroji, Jagdish Bhagwati, V.K.R.V. Rao and R.C. Desai

(4) Dadabhai Naoroji, Findlay Shrirras and V.K.R.V. Rao

49. What was the country's growth of aggregate real output during the first half of the 20th century ?

(1) The country's growth of aggregate real output was less than two percent coupled with a meagre one percent growth in per capita output per year.

(2) The country's growth of aggregate real output was less than two percent coupled with a meagre one and a half percent growth in per capita output per year.

(3) The country's growth of aggregate real output was less than two and a half percent coupled with a meagre half percent growth in per capita output per year.

(4) The country's growth of aggregate real output was less than two percent coupled with a meagre half percent growth in per capita output per year.

50. According to the passage, which of the following statement was true about Indian industries' products ?

(1) Indian products were of inferior quality and cheap in the worldwide market.

(2) Indian products were promoted by the colonial government and competed with other countries' markets also.

(3) Indian products enjoyed a worldwide market based on quality of material used and the high standard of craftsmanship.

(4) Indian products' raw material for primary goods was imported from the other countries and it helped to increase export.

SPACE FOR ROUGH WORK

47. भारतीय उद्योगांच्या आर्थिक धोरणात वसाहतवादी सरकारला कोणत्या प्रकारचे स्वारस्य होते ?

(1) भारतातील हस्तकला उद्योगांना प्रोत्साहन देणे

(2) भारतातील लघु उद्योगांना प्रोत्साहन देणे आणि त्यांचे संरक्षण करणे

(3) मूळ देशासह भारतीय उद्योगांच्या आर्थिक हिताचे संरक्षण आणि प्रोत्साहन देणे

(4) आपल्या देशाच्या आर्थिक हिताचे संरक्षण आणि प्रोत्साहन देणे

48. भारताच्या राष्ट्रीय उत्पन्नाचा आणि दरडोई उत्पन्नाचा अंदाज लावणारे अर्थशास्त्रज्ञ निवडा

(1) दादाभाई नौरोजी, विल्यम डिग्बी, बर्नियर, व्ही.के.आर.व्ही. राव, आर.सी.देसाई

(2) दादाभाई नौरोजी, विल्यम डिग्बी, फाइंडले शिरास, व्ही.के.आर.व्ही.राव आणि आर.सी.देसाई

(3) दादाभाई नौरोजी, जगदीश भगवती, व्ही.के.आर.व्ही.राव आणि आर.सी.देसाई

(4) दादाभाई नौरोजी, फाइंडले श्रीरा आणि व्ही.के.आर.व्ही. राव

49. 20 व्या शतकाच्या पूर्वार्धात देशाच्या एकूण वास्तविक उत्पादनात किती वाढ झाली ?

(1) देशाची एकूण वास्तविक उत्पादनाची वाढ दोन टक्क्यांपेक्षा कमी होती आणि दर वर्षी दरडोई उत्पादनात केवळ एक टक्का वाढ झाली

(2) देशाची एकूण वास्तविक उत्पादनाची वाढ दोन टक्क्यांपेक्षा कमी होती आणि दर वर्षी दरडोई उत्पादनात केवळ दीड टक्के वाढ झाली

(3) देशाची एकूण वास्तविक उत्पादनाची वाढ अडीच टक्क्यांपेक्षा कमी होती आणि दर वर्षी दरडोई उत्पादनात केवळ अर्धी वाढ होती

(4) देशाची एकूण वास्तविक उत्पादनाची वाढ दोन टक्क्यांपेक्षा कमी होती आणि दर वर्षी दरडोई उत्पादनात केवळ अर्धा टक्का वाढ झाली

50. परिच्छेदानुसार, भारतीय उद्योग उत्पादनाच्या बाबतीत खालील पैकी कोणते विधान खरे आहे ?

(1) भारतीय उत्पादन निकृष्ट दर्जाचे आणि जागतिक बाजारपेठेत स्वस्त आहे

(2) भारतीय उत्पादनास वसाहतवादी सरकारकडून प्रोत्साहन दिले जाते आणि ते इतर देश्याच्या बाजारपेठेशीही स्पर्धा करतात

(3) वापरलेल्या साहित्याचा दर्जा आणि उच्च दर्जाच्या हस्तकलेवर आधारित भारतीय उत्पादनाची जागतिक बाजारपेठ होती

(4) प्राथमिक वस्तूंसाठी भारतीय उत्पादनांचा कच्चा माल इतर देशांकडून आयात केला जातो आणि त्यामुळे निर्यात वाढण्यास मदत होते

SPACE FOR ROUGH WORK

SPACE FOR ROUGH WORK

SPACE FOR ROUGH WORK

Read carefully the following instructions :

8. No candidate will be allowed to leave the OMR Answer Sheet blank. If any OMR Answer Sheet is found blank, it shall be crossed by the Invigilator with his/her signature, mentioning “Cancelled” on it.

9. Do not tear or fold any page of the Test Booklet and OMR Answer Sheet.

10. Candidates are advised to ensure that they fill the correct particulars on the OMR Answer Sheet, i.e., Application No., Roll No., Test Booklet No., Name, Mother’s Name, Father’s Name and Signature.

11. In case of any discrepancy in any question between English and Hindi/Regional language version, the English version will be considered as the final version for evaluation.

12. Rough work is to be done in the space provided for this purpose in the Test Booklet only.

13. The answers will be evaluated through electronic scanning process. Incomplete or incorrect entries may render the OMR Answer Sheet invalid.

14. Candidates are advised not to fold or make any stray marks on the OMR Answer Sheet. Use of Eraser, Nail, Blade, White Fluid/Whitener, etc., to smudge, scratch or damage in any manner the OMR Answer Sheet during examination is strictly prohibited. Candidature and OMR Answer Sheet of candidates using Eraser, Nail, Blade or White Fluid/Whitener to smudge, scratch or damage in any manner shall be cancelled.

15. There will be one copy of OMR Answer Sheet i.e., the Original Copy. After the examination is over, the candidate shall hand over the OMR Answer Sheet to the Invigilator. The candidate can take away the Test Booklet after the examination is over. If the candidate does not hand over the OMR Answer Sheet to the Invigilator and goes away with the OMR Answer Sheet, his/her candidature shall be cancelled and criminal proceedings shall also be initiated against him/her.

16. Candidates are advised strictly not to carry handkerchief, any mobile phone, any type of watch, belt or wear ornaments like ring, chain, ear-ring, etc., electronic or communication device, pen, pencil, eraser, sharpener and correction fluid to the Examination Centre. If any candidate is found possessing any such item, he/she will not be allowed to enter the examination centre. Possession of a mobile phone or any other aiding material as mentioned above by the candidate in the examination room will be treated as a serious violation and it may lead to cancellation of the candidature and debarring him/her from future examinations.

17. If a candidate violates any instructions or shows any indiscipline or misbehaviour, appropriate action will be taken including cancellation of candidature and debarring from future examinations.

18. Use of electronic/manual calculator is **not** allowed.

खालील सूचना काळजीपूर्वक वाचा:

8. कोणत्याही उमेदवाराला OMR उत्तरपत्रिका रिक्त ठेवण्याची परवानगी दिली जाणार नाही . कोणतीही OMR उत्तरपत्रिका कोरी आढळल्यास, ती तपासकाने त्याच्या/तिच्या स्वाक्षरीने ओलांडली जाईल, त्यावर "रद्द" असा उल्लेख केला जाईल.

9. चाचणी पुस्तिका आणि OMR उत्तरपत्रिकेचे कोणतेही पान फाडू नका किंवा दुमडू नका.

10. उमेदवारांनी OMR उत्तरपत्रिकेवर योग्य तपशील भरल्याची खात्री करावी, म्हणजे अर्ज क्रमांक, रोल क्रमांक, चाचणी पुस्तिका क्रमांक, नाव, आईचे नाव, वडिलांचे नाव आणि स्वाक्षरी.

11. इंग्रजी आणि हिंदी/प्रादेशिक भाषेतील आवृत्तीमधील कोणत्याही प्रश्नामध्ये विसंगती आढळल्यास, इंग्रजी आवृत्ती मूल्यमापनासाठी अंतिम आवृत्ती मानली जाईल.

12. केवळ चाचणी पुस्तिकेत या उद्देशासाठी प्रदान केलेल्या जागेत खडबडीत काम करणे आवश्यक आहे.

13. इलेक्ट्रॉनिक स्कॅनिंग प्रक्रियेद्वारे उत्तरांचे मूल्यमापन केले जाईल. अपूर्ण किंवा चुकीच्या नोंदीमुळे OMR उत्तरपत्रिका अवैध ठरू शकते .

14. उमेदवारांना OMR उत्तरपत्रिकेवर दुमडणे किंवा कोणतेही चुकीचे गुण न बनवण्याचा सल्ला दिला जातो . खोडरबर, खिळे, ब्लेड, पांढरा द्रव/व्हाइटनर इत्यादींचा वापर, कोणत्याही प्रकारे ओएमआर उत्तरपत्रिका परीक्षेच्या वेळी डागणे, स्क्रॅच करणे किंवा खराब करणे यासाठी सक्त मनाई आहे. इरेजर, नेल, ब्लेड किंवा व्हाईट फ्लुइड/व्हाइटनरचा वापर करून कोणत्याही प्रकारे डाग, ओरखडे किंवा नुकसान झाल्यास उमेदवारांची उमेदवारी आणि OMR उत्तरपत्रिका रद्द केली जाईल.

15. OMR उत्तरपत्रिकेची एक प्रत असेल , म्हणजे मूळ प्रत. परीक्षा संपल्यानंतर, उमेदवाराने OMR उत्तरपत्रिका पर्यवेक्षकाकडे सोपवावी. परीक्षा संपल्यानंतर उमेदवार चाचणी पुस्तिका काढून घेऊ शकतो. उमेदवाराने OMR उत्तरपत्रिका पर्यवेक्षकाकडे न दिल्यास आणि OMR उत्तरपत्रिका घेऊन निघून गेल्यास, त्याची/तिची उमेदवारी रद्द केली जाईल आणि त्याच्याविरुद्ध फौजदारी कारवाई देखील सुरू केली जाईल.

16. उमेदवारांनी रुमाल, कोणताही मोबाईल फोन, कोणत्याही प्रकारची घड्याळ, बेल्ट किंवा अंगठी, चेन, कानातली अंगठी इत्यादी दागिने, इलेक्ट्रॉनिक किंवा संपर्क साधने, पेन, पेन्सिल, खोडरबर, शार्पनर आणि दुरुस्ती सोबत नेऊ नयेत अशी सक्त सूचना देण्यात आली आहे. परीक्षा केंद्रात द्रव. कोणत्याही उमेदवाराकडे अशी कोणतीही वस्तू आढळून आल्यास, त्याला परीक्षा केंद्रात प्रवेश दिला जाणार नाही. परीक्षा कक्षात उमेदवाराने वर नमूद केल्याप्रमाणे मोबाईल फोन किंवा इतर कोणतेही सहाय्यक साहित्य बाळगणे हे गंभीर उल्लंघन मानले जाईल आणि यामुळे उमेदवारी रद्द केली जाऊ शकते आणि भविष्यातील परीक्षांपासून त्याला/तिला काढून टाकले जाऊ शकते.

17. जर उमेदवाराने कोणत्याही सूचनांचे उल्लंघन केले किंवा कोणतीही अनुशासनहीनता किंवा गैरवर्तणूक दाखवली, तर उमेदवारी रद्द करणे आणि भविष्यातील परीक्षांपासून परावृत्त करणे यासह योग्य कारवाई केली जाईल.

18. इलेक्ट्रॉनिक/मॅन्युअल कॅल्क्युलेटर वापरण्यास परवानगी **नाही**.